

2

Mayıs 1986

abece

aylık eğitim kültür ve sanat dergisi

KDV Dahil
400.- TL.

- Ali BOZKURT
Yökleşen Öğretmen Okulları
- Hasan KIYAFET
Reha İSVAN'la Söyleşi
- Halit ÇELENK
Muzır Yasası
- Hamdi KONUR
Mustafa Kemal Olsaydı Ne Dardı
- Haluk GERGER
"Dağlarına Bahar gelmiş Memleketimin"
- Sadun AREN
Ekonomik Bunalım ve Petrol Fiyatları
- Hans ASCHENBRENNER
Bilgi Güç Demektir
- Niyazi ALTUNYA
Türkiye'de Beden Eğitiminin İlk Kadımı

Daha nitelikli bir a b e c e için..

abece

aylık eğitim kültür ve sanat dergisi

4 Daha Nitelikli Daha Güçlü bir ABECE İçin...

5 ALİ BOZKURT
YOK'teşen Öğretmen Okulları

7 BAŞARAN
Baskına Uğradı Tünya

9 Söyleşi: HASAN KIYAFAET
Sayın Reha İsvan'la Bir Söyleşi

11 NAZİM HİKMET
Dünyayı Verelim Çocuklara

13 HALUK GERGER
"Dağlarım Bahar Gelmiş Memleketimin"

14 HAMDİ KONUR
Mustafa Kemal Obsaydı Ne Dedi?

16 HALİT ÇELENK
Muzır Yasası ve Temeldeki Nedenleri

19 SADUN AREN
Ekonomik Bunalım ve Petrol Fiyatları

21 ASİM GÖNEN
Çocuklar ve Çocuklar

22 TAHSİN DOĞAN
Eğitim Sorunlarına Genel Bir Bakış

24 Gençlerimiz Yakın Geçmiş,
Günümüzü ve Geleceği
Nasıl Görüyorlar?

27 A.İHSAN BEYHAN
Korkular Öğretmenden

28 FEYZULLAH ERTUĞRUL
İster Sağda, İster Solda Olalım...

30 NİYAZI ALTUNYA
Türkiye'de Beden Eğitiminin İlk Kadını

33 HANS ASCHENBRENNER
Türkçesi: Leyla Unat
Bilgi Güç Demektir

36 HALDUN ÖZEN
Güvenlik Soruşturmasına Farklı Bir Yaklaşım

38 MUSA ÜZDEMİR
Öğretmenlerin Ekonomik Durumu

41 SEZAL KAYNAK
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Öğretmen Örgütçülüğü

42 MUSTAFA ÖZTÜRK
Hangi Gençlik Hangi Müzik

44 İSMAİL HAKKI BAYRAM
Borcunu Ödeyenler

45 Kitap-Yayın

46 Haberler

48 Dünya Öğretmen Sendikalarından Haberler

49 ERGİL ÇETİN
Manuel Quereiro'ya Şiir

50 ABECE Üstüne Görülen İlk İşitir

Sahibi

ALİ BOZKURT
Genel Yayın Yönetmeni
NAZİM BAYATA

Sorumlu Yazışmaları Yönetmeni:
VAHİT ARAS

KAPAK

Ümit Sarıaslan

Yazışma Adresi:
Atac Sokak 27/5 Yenisehir-ANKARA
Tel: 33 69 85
PK. 131 Yenisehir - ANKARA

İllan Alkan • Talip Apaydın • Rastı Apaydın • Sadun Aren • Güngör Aydın • Mehmet Başaran • Faki Baykür • Burhan Biber • Cemil Çakır • Levlik Cavdar • Halit Çelenk • Sattar Çınar • Tahsin Doğan • Mustafa Ekmeççi • Yılmaz Elmas • Fevzullah Ertuğrul • Mustafa Gazalo • Şevket Gedikova • Gayat Geray • Haluk Gerger • Nevzat Helvacı • Raul İnan • Reha İsvan • İbrahim İsyar • Tunca Kartal • Sezal Kaynak • Hasan Kıyafet • Mehmet Koç • Hamdi Konur • Dursun Kut • Mücettin Meydan • Raul Nasuhoglu • Havdar Orhan • Haldun Özen • Tahsin Saraç • Durmuş Ali Solak • Yusuf Şahiner • Erbil Tuşalp • İbrahim Uçaldız • Hasan Ürel • Şerif Vural • Ömer Yavaş • Hakkı Yalçın

Posta Çeki Hesap No: Ali Bozkurt Ankara 212911 Abone Yıllık : 4000 TL.
Altı Aylık : 2000 TL. Avrupa Yıllık: 50 DM. ABD (Uçakla) 30 Dolar
Avustralya 35 Avustralya Doları Baskı: Sanem Matbaacılık A.Ş.
Dağıtım: ETKİN Tel: 5276011 İstanbul

ÖĞRETMENLERİN EKONOMİK DURUMU

MUSA ÖZDEMİR

Öğretmenlerin ekonomik durumu ile eğitimin önemi arasındaki bağ nedeniyle eğitim sorununa birkaç tümeyle değinmek istiyorum. En değerli varlık ve kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemlisi beşeri kaynaktır. İnsanı biçimlendiren, doğa-toplum-birey ilişkileridir. Eğitim süreci ile üretim süreci arasında diyalektik bir bağlantı vardır. Ancak eğitimin, üretimi artırıcı rolü kadar yönlendirme işlevi de vardır. Demokratik eğitimin amaçları kitlelere bilimsel doğrultuda bir toplumsal ve siyasal eğitim vermek, genel kültürün temel olan uygarlıkları

geliştirmek, verimliliği artırarak ekonominin toplumsal çıkarlar doğrultusunda gelişmesine yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir. Eğitim tüm bireylerin, tüm yeteneklerinin alabildiğine ve en özgür biçimde geliştirilmesine yönelik olmalıdır. Eğitim kişisel özlem ve çıkarlarını değil topluma karşı sorumluluk duyan insanları yaratmayı amaçlayan önemli bir araçtır. Tüm insanlığa karşı sorumluluk duyan ve bundan da öte bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük ilkelerini savunan bir toplum yaratmak demokratik eğitimle olanaklıdır. Kıscası işgücünün verimliliğini yükselt-

menin yanında eğitimin bu görevleri de vardır. Ahşkanlıkları, anlayışları, kültürel yapıyı değiştirmek gibi önemli bir işlevi olan eğitim hizmetleri sınıfında görevli öğretmenlere devletin verdiği değerin maddi ölçütü ödenen aylıklardır.

ÖĞRETMENLERİN SAYISI

Ancak aylıklar konusuna girmeden önce ülkemizde eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfının sayısal durumu hakkında bazı bilgileri aktarmak istiyorum. 1986 yılı bütçesinden aylık alan memurların toplam sayısı (926 sayılı yasaya tabi askeri perso-

	Aylık	Ek Gös.	Yakacak	Eğ. Taz.	Yan Öd.	Ek Ders	Brüt Top.	Net
İlkokul 10/1	26320	-	18500	7000	8100	8400	68320	56868
Orta-Lise 10/1	26320	-	18500	7000	12600	12480	76900	63268
9/1	28000	-	18500	7000	8100	8400	70000	57995
9/1	28000	-	18500	7000	12600	12480	78580	64396
8/1	30520	-	18500	7000	8100	8400	72520	59696
8/1	30520	-	18500	7000	12600	12480	81100	66087
7/1	33040	-	18500	7000	8100	8400	75040	61227
7/1	33040	-	18500	7000	12600	12480	83620	67777
6/1	36400	-	18500	7000	8100	8400	78400	63631
6/1	36400	-	18500	7000	12600	12480	86980	70032
5/1	40600	-	18500	7000	8100	8400	82600	66450
5/1	40600	-	18500	7000	12600	12480	91180	72850
		(+200)						
4/1	45640	11200	18500	7000	8100	8400	98840	77347
4/1	45640	11200	18500	7000	12600	12480	107420	83684
		(+400)						
3/1	51520	22400	18500	7000	8100	8400	115920	88807
3/1	51520	22400	18500	7000	12600	12480	124500	95208
		(+600)						
2/1	59080	33600	18500	7000	8100	8400	134680	101395
2/1	59080	33600	18500	7000	12600	12480	143260	107796
		(+800)						
1/1	68320	44800	18500	7000	8100	8400	155120	115111
1/1	68320	44800	18500	7000	12600	12480	163700	121512

TABLO I

Derece	Brüt Çıplak Aylık	Derece	Brüt Çıplak Aylık
10/1	26.320	5/1	40.600
9/1	28.000	4/1	45.640 + 11.200
8/1	30.520	3/1	51.520 + 22.400
7/1	33.040	2/1	59.080 + 33.600
6/1	36.400	1/1	68.320 + 44.800

nel hariç) 1.283.712'dir. Bunun 426.834 kişisi eğitim öğretim hizmetleri sınıfında görev yapmaktadır. Bir başka anlatımla ilkököl, ortaokul ve liselerde görevli öğretmenler ile Milli Eğitim Bakanlığının merkez ve taşra örgütünde görevli öğretmen kökenli yöneticilerin toplamı Türkiye'nin toplam memur sayısının yaklaşık üçte biridir.

DİE Türkiye İstatistik Yılığ 1985, sayfa 127'deki bilgilere göre 1983-1984 öğretim yılında ise öğretmen ve öğrenci sayıları şöyledir.

Kademe	Öğretmen	Öğrenci
İlkokul	208.881	6.501.000
Ortaokul	42.381	1.451.000
Lise	47.697	530.000
Mesleki ve Teknik	40.471	560.000

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989 adlı belgenin 137. sayfasındaki 93 nolu tabloya göre 1984 yılında öğretmen mevcudu ihtiyaçtan fazladır. Tablodan çıkarılan bilgilere göre;

	Mevcut	İhtiyaç
İlkokul Öğrt.	226.000	225.000
Orta ve Lise Öğrt.	150.000	130.000

şeklinde bir durum vardır. Keza aynı yayının "arz yetersizliği görülen meslek dalları"na ilişkin 92 nolu tablosunda da öğretmene rastlanmamaktadır. Bunun gerçeği yansıtmadığı kanısındayım.

Ülkemizde öğretmen sayısının ihtiyaçtan fazla olup olmadığı, sorunun illere veya bölgelere dağılımından kaynaklanıp kaynaklanmadığı ayrı

bir konu, ancak 426.834 kişilik eğitim emekçisinin ekonomik durumu tüm memurların maddi durumunun bir aynası olduğundan asıl konumuza geçmek istiyorum.

AYLIK VE EK GÖSTERGELER

Ülkemizde devlet memurlarının aylıklarını, sosyal yardımları, tazminatları düzenleyen temel yasa 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'dır. Öğretmenlerin (eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı) çıplak aylıkları bu yasanın 43. maddesindeki gösterge tablosu ve bütçe yasasıyla saptanan katsayı aracılığıyla bulunmaktadır. 1986 yılının ilk 6 ayında 56 katsayı esas alındığına göre öğretmenlerin derecelere göre brüt çıplak aylıkları şöyle olmaktadır.

Görüldüğü gibi 5. derece ve daha aşağı derecelerden aylık almakta olan öğretmenlerin çıplak aylıkları 1986 yılı asgari ücreti olarak saptanan 41.400 liranın altında kalmaktadır. (657 sayılı Yasanın 146. maddesinde 1982 yılında 2771 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle yatacak yardımının brüt tutarı aylığa eklenerek asgari ücretin üzerinde olduğu ileri sürülmektedir. 146. maddenin son fıkrası sosyal hukuk devleti ilkesine ve Anayasanın 55. maddesine aykırıdır. Konu birçok memur tarafından idari yarıya götürülmüştür.)

657 sayılı Yasanın 243 sayılı KHK ile değişik 43. maddesine göre 1986 yılında eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfında 4. dereceden aylık alanlara 200, 3. dereceden aylık alanlara 400, 2. dereceden aylık alanlara 600, 1.

dereceden aylık alanlara 800 ek gösterge uygulanmaktadır. Sadece 1-4. derecelerden aylık alan öğretmenlerin yararlandığı bu ek göstergelerin çıplak aylıklara katkısı Tablo I'de gösterilmiştir. (Örneğin 4. derece için $200 \times 56 = 11.200$ lira).

Bir not olarak belirtiyorum: Halen en yüksek ek gösterge idare hizmetlerinde olup $2200 \times 56 = 123.200$ liradır.

EK DERS ÜCRETİ

Öğretmenlere ödenecek ek ders ücretinin dayanakları 657 sayılı Yasanın 89, 90, 176. maddeleridir. 657 sayılı Yasanın 89. maddesi uyarınca MEGSB Öğretmen ve Yöneticilerinin Ücretli Ders Saatlerine Dair Esaslar, Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konmaktadır. 1986 yılında uygulanacak esaslar 17.3.1986 gün ve 19050 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 86/10340 sayılı kararda belirtilmiştir. Buna göre öğretmenlerin aylık karşılığı, zorunlu ve isteğe bağlı olarak okutabileceği haftalık azami ders saatleri Tablo II'de görülmektedir.

1986 yılı Bütçe Yasası'nın 32. maddesindeki ders saati ücretleri esas alındığında öğretmenlerin alabileceği azami aylık ek ders ücretleri şöyle olacaktır.

İlkokul $10 \times 4 = 40 \times 210 =$	8.400
Ortaokul $12 \times 4 = 48 \times 260 =$	12.480

İlkokul öğretmenlerinin tümünün ek ders ücretinden yararlandığı, buna karşın ortaokul ve lise öğretmenlerinin önemli çoğunluğunun bu üst sınıra ulaşamadığı, ek dersin aslında fiziksel ve ruhsal zorlama olduğu, ücretlerin sembolik olarak kaldığı anımsatılması gereken gerçeklerdir.

SOSYAL YARDIMLAR

Öğretmenlere ödenen bazı sosyal yardımların dayandığı yasa maddeleri ve 1986 yılı tutarları aşağıdadır.

Aile Yardımı: 657/202-206,	
Çalışmayan eş için ayda	
$25 \times 56 = 1.400$	
1. çocuk için ayda	
$25 \times 56 = 1.400$	
2. çocuk için ayda	
$25 \times 56 = 1.400$	

Doğum Yardımı:	
657/207, $75 \times 56 = 4.200$	

TABLO II

	Aylık Karşılığı	Zorunlu	İsteğe Bağlı
İlkokul	18 saat	$7 + 3 = 10$ saat	—
Orta ve Lise	18 saat	6 saat	6 saat

Ölüm Yardımı: 657/208,

Çalışmayan eş ve çocuğun ölümü halinde memurun brüt bir aylığı (Örnek 10/1 - 26.320, 1/1 - 113.120)

Memurun kendisinin ölümü halinde brüt 2 aylığı (Örnek 10/1 - 52.640 1/1 - 226.240)

Yakacak Yardımı: 657/213, Her bir memur için ayda 18.500

Giyecek Yardımı: 657/211, Öğretmenler yararlanmıyor.

Yiyecek Yardımı: 657/212, Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yararlanmıyor.

Mahrumiyet Yeri Ödeneği: 657/115, 1. derece mahrumiyet bölgesinde ayda: 500

2. derece mahrumiyet bölgesinde ayda: 300

Eğitim ve Öğretim Tazminatı:

23.1.1981 gün ve 2377 sayılı Yasayla ayda 1000 lira olarak ödenmeye başlayan bu tazminat 241 sayılı KHK'nın 34. maddesiyle değiştirilmiş olup, 1986 yılında $125 \times 56 = 7000$ lira olarak verilmektedir.

Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatı:

657 sayılı Yasanın 213. maddesinden sonra gelen ek madde uyarınca her yıl Bakanlar Kurulu Kararı ile ödenmekte olan işgüçlüğü, iş riski ve eleman teminindeki güçlük zammı (1986 yılı için bakınız 27.12.1985 gün ve 18971 sayılı Resmî Gazete, sayfa 11) öğretmenlere önemli bir katkı getirmektedir. İlkokul öğretmenlerine ayda brüt $450 \times 18 = 8100$, ortaokul öğretmenlerine ise ayda brüt $700 \times 18 = 12.600$ 'dür. Yöneticiler ve özelliği olan okul öğretmenleri için bu rakamlar önemsiz de olsa bir miktar artmaktadır. (Ancak; kıyaslama açısından hemen belirtelim ki yan ödeme tutarı bazı meslek gruplarında örneğin sağlık hizmetleri ayda brüt 67.950 lira, teknik hizmetler için ayda brüt 55.800 liraya kadar çıkabilmektedir.)

Aynı Yasa maddesi ve aynı Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak en yüksek devlet memuru aylığının belli bir yüzdesi esas alınarak net bir ödeme yapılmakta ve özel hizmet tazminatı olarak adlandırılmaktadır. 1986 yılında en yüksek devlet memuru aylığı $(1400 + 2200) \times 56 = 201.600$ liradır. Bunun değişik meslek grupla-

rına göre yüzde 40 ile yüzde 3'ü oranında net ödeme yapılmaktadır.

$201.600 \times \%40 = 80.640$ en yüksek
 $201.600 \times \%3 = 6.048$ en düşük

özel hizmet tazminatı miktarıdır. Ancak hemen belirtelim ki bu tazminattan (ilköğretim müfettişleri ve Bakanlık müfettişleri ile üst düzey yöneticileri hariç) öğretmenler yararlanmamaktadır. Yapılmayan bir ödeme olmasına karşın bilgi edinilmesinin yararlı olacağı düşüncesiyle yazılmıştır.

KONUT OLANAĞI

657 sayılı Yasanın 193 ve 194. maddelerinde düzenlenen konut haklarından öğretmenlerin son derece sınırlı yararlandıklarını vurgularken bu sorunun ciddiyeti açısından bir istatistikî bilgiyi de aktarmak istiyorum. Devlet Personel Dairesinin 1984 Kamu Personeli Anket Sonuçları kitabındaki bilgilere göre yaklaşık 1.3 milyon memurdan sadece 85.000 memur devlet konutundan yararlanmaktadır. 1986 yılında konuttan yararlanan memur sayısının 150.000 civarında olduğunu varsaysak dahi bunun içinde öğretmenlerin sayısının fazla olmadığı da bir gerçektir.

En çok sınırlan, en çok kıyılan, en ücra köşelerde görev yapan, sağlık haklarından en uzak yaşayan, mahrumiyeti en iyi tanıyan öğretmenlerin aylık ve tazminatlarını gösterir tablo aşağıdadır.

Bu tablo bekar, yöneticilik görevi olmayan; ek ders ücretinden üst sınırdan yararlanan öğretmen esas alınarak düzenlenmiştir.

a- Yakacak yardımı ve eğitim tazminatı vergisiz yani net ödenmekte ve 10. dereceden 1. dereceye kadar tüm öğretmenler eşit yararlanmaktadır.

b- Yan ödeme ve ek ders ücretleri brüt ödenmekte olup (yüzde 25 gelir vergisi kesilecektir.) ilkökul ve ortaokul öğretmenleri arasında az bir farklılık vardır.

c- Yakacak, eğitim tazminatı, yan ödeme ve ek ders ücreti toplamı 5-10. derecelerde çıplak aylığı önemli miktarda aşmaktadır. Gerçek aylıklar çok düşüktür. Dolayısıyla emekli ikramiyesi ve emekli aylıkları da çok düşük olacaktır.

d- Üniversitelerin ve İşçi Sendika-

larının yaptığı çalışmalara göre 4 kişilik ailenin asgari geçim düzeyi 1984 yılı sonu itibarıyla 93.000 lira civarındadır. 1.3.1986 günü Cumhuriyet gazetesindeki bir araştırmada ise 4 kişilik ailenin sadece mutfak giderinin 87.000 lirayı aştığı açıklanmaktadır.

Asgari ücretin çağdaş anlamda hesabı esas alındığında, 1. dereceden artı 800 ek göstergeli bir öğretmenin dahi net ücreti asgari geçim düzeyinde kalmaktadır.

e- Öğretmenlerin ücretlerini diğer meslek gruplarıyla karşılaştırmak anlamlı değildir. Zira sorun mühendis veya doktorla değil yaşamla insan arasındadır. Aslında tüm memurlar aşağı yukarı öğretmenlerin durumundadır.

SONUÇ

Bilgiyi yeniden üreten, geleceğimiz olan gençliği yönlendiren eğitim emekçilerine ödenen ücret, sağlanan olanaklar eğitimin önem ve işleviyle ve sosyal devlet kavramıyla çelişmektedir. Öğretmenlerin böylesi yürekler acısı maddi koşullar altında yaşamak zorunda bırakılması bir toplumsal savurganlıktır. Toplumun çağın gereklerine hazırlanmasını istediğimiz ve beklediğimiz eğitimcilerin bu sefalet aylıklarla kendilerini yenilemeleri ve aşmaları dahi bir mucizedir. Anaokulundan yüksek öğretime dek çocukları ve gençleri emanet ettiğimiz eğitimcilerimize görevlerinin önemiyle orantılı maddi ve sosyal olanaklar sağlanmadıkça öğrencilerin özlenen düzeyde yetişmesini bekleyemeyiz. İkili ve üçlü eğitim, kalabalık sınıflar sorunları çözülmedikçe okulda aradığını bulamayan öğrenciler ile devletten aradığını bulamayan öğretmenler özel dersanelerde buluşacaktır. Bu olgu eğitim sisteminin çarpıklığını ve eşitsizliğini daha da artırmaktadır. Temel hak ve özgürlükleri sınırlanmış, ülkenin ve kendisinin yazgısını çizmekte söz ve karar sahibi olmayan 426.000 nitelikli insanın ve çağın gereklerine uygun eğitimden yoksun bırakılan onmilyonlarca çocuğun ve gençlin toplumsal maliyeti trilyonlarla ölçülemez. Öğretmeni açlığa ve sefaletle mahkum etmekle tarihin akışı durdurulamaz. Bilgiyi yeniden üreten insanlar ile toplum arasına çekilen setler er geç yıkılacak Türkiye çağdaş uygarlık düzeyine ulaşacaktır. ■